

Lääkärit ja puoli vuosisataa suomalaista huumausainepolitiikkaa

HANNA PUTKONEN & KATARIINA PARHI

Tänä vuonna tuli kuluneeksi viisikymmentä vuotta siitä, kun huumausainekomitean mietintö (1969) linjasi näkemyksensä huumausaineiden väärinkäytöstä. Käytön määrä oli alkanut kasvaa kansainvälisesti 1960-luvun puolivälin jälkeen ja samalla nuoret kiinnostuivat huumeista. Vaikka niin Suomessa kuin kansainvälisestikin tunnustettiin alkoholin olevan suurempi terveyshaitta, aiheutti huumeiden lisääntynyt käyttö suuresti huolta, jota ilmaistiin niin mediakeskustelussa, vanhempien puheissa kuin eduskunnassakin. Keskustelu kuumeni erityisesti vuoden 1972 huumausainelaita. Jakolinjat olivat silloin selvät – ja lääkärit olivat mukana keskusteluissa sekä kannattamassa käytön kriminalisointia että vastustamassa sitä.

Kriminalisointikysymys nousee edelleen puheenaiheeksi aika ajoin. Tämän hetken ajankohtaisia kannanottoja on muun muassa viimevuotinen Pekka Hakkaraisen ja Tuukka Tammen (2018) suorasanainen blogikirjoitus käytön rangaistavuudesta luopumisen puolesta. Tämän vuoden maaliskuussa järjestetyssä Huumepolitiikka.nyt-seminaarissa esitettiin useampia samansuuntaisia puheenvuoroja. Muun muassa rikosoikeuden professori Heini Kainulainen nosti esiin, kuinka dekriminalisointi vapauttaisi poliisilta resursseja, vähentäisi stigmaa, salailun tarvetta ja sytjättävää vaikutusta sekä madaltaisi kynnystä hakeutua avun piiriin. Kriminaalipoliittiset linjaukset ovat sanelleet suomalaisen huumepolitiikan kulkua, mutta se ei tarkoita sitä, etteikö myös lääkäreillä voisi olla merkittävä rooli yhteiskunnallisessa keskustelussa. Tarkastelemme tässä kirjoituksessa lääkäreiden roolia Suomen huumausainepoliittisessa keskustelussa viime vuosikymmeninä.

Huumeiden yleistyminen 1960-luvun lopussa

Suomalainen huumeidenkäyttö on vaikeasti määriteltävä jo siksi, että aikoinaan kyse oli lääkkeiden väärinkäytöstä, vaikka aine saattoi olla heroini tai metadoni. Toisen maailmansodan jälkeen käyttö oli silti huomattavasti harvinaisempaa kuin 1960-luvun lopulla. Opiaattien väärinkäyttö oli romahtanut 1950-luvun puolivälissä. Niiden tilalle olivat tulleet amfetamiini ja barbituraatit sekä sekakäyttö (Ylikangas 2009). 1960-luvun ammattikielessä viitattiin päihdyttävien aineiden väärinkäyttöön. Väärinkäyttö määriteltiin päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huollosta annetussa laissa (96/1961), ja siihen lukeutuivat kaikki aineet, jotka saattoivat käyttäjän päihtyneeksi tai siihen verrattavissa olevaan tilaan.

Vaikka Suomessa on ollut huumeidenkäyttöä jo aiemmin, vasta 1960-luvun puolivälin paikkeilla alkanutta käytön lisääntymistä on alettu kutsua ensimmäiseksi huumeaalloksi. Nuoret tulivat ensimmäistä kertaa keskeiseksi käyttäjäryhmäksi, kun opiskelijat ja koululaiset alkoivat kokeilla eri aineita, ja samalla huumeet nousivat yleisempään tietoisuuteen. Kannabiksella oli keskeinen rooli ensimmäisen aallon aikana (Salasuo 2003). Vaikka alkoholi katsottiin edelleen suuremmaksi ongelmaksi, korostuivat huumeet mediakeskustelussa. Samoin eduskunnassa huumeista puhuttiin aktiivisesti.

Lääkärien rooli keskusteluissa

Ennen 1960-luvun loppua suomalaislääkäreiden tekemä huumeiden käyttöön liittyvä tutkimus oli vähäistä, vaikka sen katsottiin tuohon aikaan olevan ensisijaisesti lääkäreiden, etenkin psykiatrien (Selin 2010) osaamisalueelle kuuluvaa. Hoitomahdollisuudet olivat hajautuneet terveydenhuollon, päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huollon ja lastenhuollon alueille. Terveydenhuollossa huumeiden väärinkäytön katsottiin kuuluvan psykiatrisen hoidon piiriin. Psykiatrisissa sairaaloissa olikin huumeiden käytön vuoksi 300–400 potilasta vuosittain. Muut käyttäjät turvautuivat yleissairaaloissa saatavaan apuun, joka liittyi somaattiseen hoitoon tai lääkintään (Huumausainekomitean mietintö 1969).

Lääkäreillä oli asiantuntija-asema myös selvitystöissä. Esimerkiksi huumausainekomitean vuoden 1969 mietintöön saatiin asiantuntijalausuntoja useilta lääkäreiltä, kuten Hesperian sairaalassa työskennelleiltä Claes Anderssonilta ja Leif Ginmanilta sekä Kerttu Louhivuorelta, joka myöhemmin väitteli puberteetti-ikäisten huumeidenkäytöstä. Lisäksi komiteassa toimi muun muassa lääkintöneuvos Antti Isotalo sekä sosiaalilääkäri Lenni Lehtimäki. Vuonna 1969 koostettu mietintö käsitteli väärinkäytön laajuutta, esiintymismuotoja, haittavaikutuksia, ehkäisemismahdollisuuksia, hoito- ja huoltojärjestelyjä sekä lainsäädännöllisiä kysymyksiä.

Huumausainekomitea päätyi kannattamaan käytön kriminalisointia. Se piti hallussapidon rangaistavuuden poistamista ”monivaihteisena ja vaikeasti ratkaistavana ongelmana”, jossa vastakkaisia kantoja edustivat halu valistaa ja tiedottaa lainsäädännön avulla sekä toisaalta huoli siitä, että käytöstä koituisi vaikeita kriminaalipoliittisia seuraamuksia. Sosiologi Kettil Bruun esitti mietinnössä eriävän mielipiteensä, sillä hän ei katsonut voivansa yhtyä komitean enemmistön ehdotukseen huumausainelakiin eikä myöskään ehdotuksen perusteluihin. Bruunin eriävässä kannassa olennaista oli se, että kriminalisointi vaikeuttaisi hoitoon pääsyä (Huumausainekomitean mietintö 1969).

Mietinnöstä vuoden 1972 huumausainelakiin

Huumeiden käyttö oli kriminalisoitu vuoden 1966 huumausainelakiin. Asia oli uutta huumausainelakia muodostaessa jälleen keskusteltavana ja taustaselvityksissä kuultiin useiden lääkäreiden kannanottoja. Hallituksen esityksessä (HE 128/1970) huumausainelakia ei esitetty rangaistavaksi, sillä hallitus katsoi, etteivät rikosoikeudelliset toimenpiteet enää vaikuttaneet riippuvuudesta kärsiviin. Talousvaliokunta (TaVM 1971) oli hallituksen kanssa samalla linjalla ja totesi huumeita käyttävien olevan ”lähes poikkeuksetta psyykkisesti sairaita”, joita tulisi hoitaa, ei rangaista. Eduskunnan lakivaliokunta (LaVL 2/1971) puolestaan kannatti hallituksen esityksen vastaisesti käytön kriminalisointia ja perusteli näkemystä ennaltaehkäisyllä sekä sillä, että rangaistavuuden poistaminen voitaisiin tulkita käytön hyväksymiseksi yhteiskunnan taholta. Vaihtelevat kannat kuvastavat huumeisiin liittyneen keskustelun polveilevuutta ja moniäänisyyttä.

Useissa kirjoituksissa korostetaan suuren valiokunnan arpa, jonka seurauksena käyttö olisi kriminalisoitu. Tosiasiassa arpa ratkaisi vain suuren valiokunnan kannan, joka oli käytön rangaistavuus. Eduskunta äänesti käytön kriminalisaatiosta, ja sitä kannatti 92 kansanedustajaa, kun 80 vastusti sitä. Poissa oli 27 edustajaa (Eduskunnan täysistunto 7.12.1971). Niin vuoden 1972 huumausainelaki oli muodostunut.

Asiantuntijoilla oli suuri rooli myös eduskunnassa käydyssä keskustelussa. Esimerkiksi eräässä käytön kriminalisointia puoltavassa puheenvuorossa painotettiin Yhdysvalloissa huumausainelakiin perehtyneiden psykiatri Pirkko Idänpään-Heikkilän ja farmakologi Juhana Idänpään-Heikkilän sekä lääkintöhallituksen pääjohtajan Leo Noron asiantuntemusta. Asiantuntijuutta kyseenalaistettiin monin tavoin. Esimerkiksi sosiaalilääkäri Lenni Lehtimäen käytön kriminalisointia puoltava kanta koettiin sekä asiantuntevaksi että tietämättömäksi. Ryöpytystä sai osakseen erityisesti psykiatri ja kansanedustaja Ilkka Taipale, joka tulkittiin huumemyönteiseksi, suorastaan huumeiden käyttöä edistäneeksi henkilökseksi. Taipale puolestaan piti lakiehdotusta moralisoivana ja vaati huomion kiinnittämistä rakenteisiin ja lääketehdäisiin: ”Syyllisiä etsitään yksilöistä ja heistä tehdään syntipukkeja ja suuren jahdin kohteita, niin kuin Arvo Salo on hyvin sanonut: por-

vareiden 'sähköjäniksiä'. Samalla kiinnitetään vähemmän huomiota rakenteisiin, jotka ylläpitävät ja suosivat lääkeaineiden väärinkäyttöä, liika- ja turhakäyttöä sekä huumausaineiden väärinkäyttöä” (Eduskunnan täysistunto 7.12.1971).

Suomalainen ratkaisu määritellä huumausaineiden käyttö rangaistavaksi teoksi poikkesi tuolloin kansainvälisestä linjasta. Pohjoismaista vain Norja kannatti tuolloin käytön kriminalisointia, Euroopassa Suomen ja Norjan lisäksi ainoastaan Kreikka. Linjalle päätymiseen liittyi kansallisia erityispiirteitä (Hakkarainen 1990). Oikeisto–vasemmisto-linjaus oli korostunut 1970-luvun alun poliittisissa poikkeusolosuhteissa. Tilanne oli omiaan kärjistämään kriminalisointiin liittyviä vastakkaisia kantoja. Kannanotot pysyivät tiukasti sitoutuneina poliittisiin ideologioihin: vasemmiston mukaan ongelman syyt olivat yhteiskuntarakenteissa, ja huumausaineiden käyttöön liittyviä ongelmia tulisi hoitaa. Oikeisto painotti yksilön valintoja, huumausaineiden luomaa uhkaa erityisesti nuorisolle sekä kurin ja järjestyksen merkitystä. Suomen huumausainekysymys tuli määritellyksi järjestys- ja turvallisuusongelmana (Hakkarainen 1990).

Uudet jakolinjat

On kulunut lähes viisikymmentä vuotta 1970-luvun alun voimakkaista erimielisyyksistä. Lääkäreiden merkitys on muuttunut keskusteluissa vähäisemmäksi siinä missä esimerkiksi poliisin rooli yhteiskunnallisena vaikuttajana on kasvanut. Käytön kriminalisoinnista luopumisesta on keskusteltu aika ajoin. Esimerkiksi 1980-luvulla sosiaali- ja terveysministeriön asettama, asiantuntijoista koostunut nuorten huumetyöryhmä ehdotti selvitystöiden tekemistä. Tuolloin ehdotus tuli poliisin, vanhempainyhdistysten ja lehdistön tyrmissä (Hakkarainen 1992). 1990-luvun toisen huumeaallon aikana haittojen vähentäminen nousi osaksi suomalaista huumausainepolitiikkaa samalla kun kokonaisuksiellon ja yleisen hyvinvointipolitiikan periaatteet jatkuivat (Tammi 2002). Tuoreesta suomalaisten huumeiden käytöstä ja huumeasenteista selvittäneestä tutkimuksesta ilmenee, että yleiset mielipiteet rangaistavuudesta ovat muuttuneet sallivammiksi, näin erityisesti kannabiksen kohdalla. Lähes kolme neljäsosa suomalaisista kannattaa kannabiksen lääkekäytön sallimista. (THL 2019.) Keskusteluilmapiirin vapautuminen on mahdollistanut rangais-

tavuudesta luopumiseen liittyvien puheenvuorojen esittämisen.

Nykyiset jakolinjat ovat osin samankaltaiset kuin 1970-luvulla. Jako kulkee karkeasti määriteltynä linjalla arvoliberaali–arvokonservatiivi. Vielä ennen kuluvaan syksyä ei eduskuntapuolueista yksikään ollut ottanut kantaa dekriminalisoinnin puolesta, ja vain vihreät kannatti depenalisointia. Sen sijaan useampi puolueiden nuorisojärjestöistä (mm. kokoomusnuoret ja keskustanuoret) on puolustanut dekriminalisointia.

Kansainvälistä keskustelua seurataan aktiivisesti. Viisikymmentä vuotta sitten eduskunnassa viitattiin Norjaan esimerkkinä maasta, jossa käyttö oli kriminalisoitu, mutta nykyään Norjan esimerkki on kääntynyt toiseen suuntaan. Suomen tapaan kontrollipoliittisena ongelmana nähty huumeidenkäyttö on muuttunut Norjassa enenevässä määrin terveysongelmaksi, jossa keskitytään haittojen vähentämiseen (Skretting 2017). Norja onkin siirtymässä Portugalin malliin (Kostiainen 2017), jossa käytöstä ei rangaista, mutta huumeiden myynti ja salakuljetus on edelleen laitonta.

Lääkäreiden rooli nykykeskusteluissa

Viime vuosina lääkärit ovat ottaneet julkisuudessa kantaa rangaistavuudesta luopumisen puolesta. Työelämäprofessori Kaarlo Simojoen mukaan kriminalisoinnin sijaan tulisi siirtyä siihen, että ”ongelmakäyttäjät ja riippuvaiset olisivat ennemminkin hoidon piiriin ohjattavissa eivätkä saamassa syytteitä tai sakkoja käyttöririkoksista” (Grünn 2017). Jo 1960-luvun lopulla esitetyn huolen hoidon saavutettavuudesta katsotaan olevan siis edelleen ajankohtainen.

Päihdelääketieteen yhdistys (2019) kirjasi toukokuuisessa kannanotossaan tulevaan mielenterveysstrategiaan pitävänsä ”tarpeellisen huumausainepolitiikan kokonaisvaltaista päivittämistä siten, että huumeriippuvuuden hoito rinnastetaan minkä tahansa muun sairauden hoitoon, haittoja vähentäviä painotuksia hoidon piirissä lisätään ja huumeisiin liittyvä käyttörangaistus poistetaan.” Valtaosa allekirjoittajista on lääkäreitä.

Lääkärit puoltavat myös haittoja vähentävää toimintaa edelleen, kuten ovat toisen huumeaallon ajoista alkaen tehneet. Suhtautuminen korvaushoitoon on tosin ollut värikästä. 1980-luvun alun ns. Dolorex-oikeudenkäynnissä kahdelletoista lääkärille luettiin syytteet törkeästä huumausaineri-

koksesta, ja tapaus vaikutti lääkäreiden varovaisuuteen kipulääkkeiden määräämisessä. 1990-luvulla kaksi korvaushoitotapausta herätti voimakasta valtakunnallista keskustelua. Pentti Karvosen tapaus, jossa hän puolusti voimakkaasti buprenorfinia, käsiteltiin vuosia niin mediassa kuin oikeudessaakin (Hakkarainen & Tigerstedt 2005). Sittemmin huumeongelmaisten hoitoon on kehitetty Käypä hoito -suositus, joka julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 2006 ja päivitettiin vuonna 2012. Uusimmassa, vuonna 2018 julkaistussa versiossa todetaan, että ”huumeongelman hoidossa ja huumeiden käyttöön liittyvien haittojen vähentämisessä tarvitaan ennakkoluulotonta, neutraalia ja tuomitsematonta otetta” (Huumeongelmaisten hoito 2018).

Neurologi Kati Juva (2018) teki viime vuonna Helsingissä valtuustoaloitteen, että henkilöille, jotka käyttävät suonensisäisiä huumeita, järjestettäisiin turvallinen tila. Siellä he voisivat käyttää ja anostella huumeita, ja tarjolla olisi myös puhtaita neuloja ja ruiskuja sekä terveydenhuollon ammattilaisten tukea. Juvan aloitteen pohjalta kaupunginhallitus totesi, että laajaan yhteistyöhön pohjautuvan pilotointiselvityksen tekeminen on perusteltua. Juridisten selvitysten jälkeen kävi ilmi, ettei käyttöhuoneiden perustaminen ole lainsäädännöllisesti mahdollista. Käyttöhuoneista on laadittu erillislaki maissa, joissa niitä on. Tämän jälkeen Helsingin kaupunginhallitus päätti esittää valtioneuvostolle tällaisen lain säätämistä (Vuorio 2019).

Opioidiyliaanihoitojen ensihoidossa käytettävän naloksonin saatavuuden helpottamiseen liittyvät keskustelut ovat takkuilleet käyttöhuonekeskustelua enemmän. Naloksoni on muun muassa Yhdysvalloissa laajemmalla käytössä kuin Suomessa. Valtuutettu Petrus Pennasen aloite naloksonin saatavuudesta reseptillä hylättiin sosiaali- ja terveyslautakunnassa äänestyksen jälkeen. Kaupunginvaltuustossa (11/5.6.2019). Pennanen esitti vielä ponnin naloksonin saatavuuden parantamiseksi, mutta sitäkään ei hyväksytty. Lääkärivaltuutetuista Kati Juva kannatti tätä pontta, Sirpa Asko-Seljavaara vastusti. Naloksonin käytöstä ei siis vallitse lääkäreiden kesken niinkään suurta yhteisymmärrystä kuin käyttöhuoneista tai dekriminisaatiosta. Monet korostavat sekakäytön merkitystä. Kuitenkin esimerkiksi Kaarlo Simojoen mielestä kaikki keinot pitäisi ottaa käyttöön – tai ainakin selvittää tarkemmin niiden mahdollisuuksia (Eklund 2018).

Lopuksi

Keskustelu naloksonista ja käyttöhuoneista – dekriminisoitintikannanotoista puhumattakaan – todistaa, että lääkärökunnassa pyritään saamaan huumeita käyttävän potilaan terveys itseisarvokseen sijaan, että painotettaisiin esimerkiksi tartuntatautiin uhkaa kansanterveydelle. Vaikka itseisarvo lienee aiemminkin sanellut hoitoa käytännössä, on kansainvälinen keskustelu mahdollistanut dekriminisoitintyönteisempien ja huumeita käyttävien potilaiden ihmisarvoa korostavien näkemysten esittämisen. Potilaiden hoidon merkitystä painotettiin kyllä jo viisikymmentä vuotta sitten, mutta käytön kriminalisointiin liittyvässä keskustelussa nämä argumentit jäivät aikoinaan alakynteen.

1970-luvun alussa ei tiedetty, miltä huumeidenkäytön tulevaisuus tulisi näyttämään. Huumeettoman Suomen tavoitteesta on pitkälti luovuttu, sillä aika on osoittanut sen epärealistiseksi. Jo tuolloin tärkeänä pidetty työ ennaltaehkäisyyn puolesta on jatkunut eri muodoissa. Huumeongelmien ennaltaehkäisy ei ole edelleenkään vain lääketieteen ratkaistavissa oleva asia, mutta lääkäreiden kannattaa tuoda esiin hoidollisten näkökulmien yhteyksiä laajempaan huumeepoliittikkaan.

Puolen vuosisadan takaiset kiistat osoittavat, että poliittiset näkemykset ja huumeisiin liittyvä tunnelataus voivat vaikeuttaa ja monimutkaistaa päätöksentekoa huomattavasti. Käytön kriminalisointiin liittyvät perusteet tulisi voida uudelleenarvioida luotettavan ja päivitetyn tiedon pohjalta, ja keskustelun tulisi pystyä ylittämään poliittiset ideologiat, jotka eivät ole suoraan yhteydessä terveydenhoidollisiin kysymyksiin.

Kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamiseen tähtäävä kansalaisaloite sai tarvittavat 50 000 nimeä täyteen 24.10.2019. Tätä kirjoitettaessa vihreät on ottanut kantaa huumeiden käytön dekriminisoinnin puolesta. Vasemmistoliitosta on esitetty puoltavia mielipiteitä, mutta puolueen kantaa ollaan vasta muovaamassa. Moni puolue on ilmoittanut vastustavansa dekriminisoitintia. Lääkäreiden kokemukset ja tutkimustulokset olivat apuna keskustelussa puoli vuosisataa sitten. Nyt kun päivitetään vanhoja asetelmia tähän päivään, tulisi kaikkien terveydenhuollon ammattihenkilöiden osallistua keskusteluun.

KIRJALLISUUS

- Eduskunnan täysistunto (1971) 7.12.1971. http://avoindata.eduskunta.fi/digitoidut/view/ptk_1971_iii_100?language=suomi&year=1971&page=34&query=huumausaine&pageOfWholeBook=134
- Eklund, Ville (2018) ”Pitäisi ottaa kaikki keinot käyttöön” – ylilääkäri haluaa käyttäjille yliannostusten vastalääkkeen, jota harkitaan poliisille. MTV-Uutiset 25.2.2018. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/pitaisi-ottaa-kaikki-keinot-kayttoon-ylilaaakari-haluaa-kayttajille-yliannostusten-vasta-laakkeen-jota-harkitaan-poliisille/6779380#gs.jskpzh> (luettu 28.6.2019)
- Grünn, Emma (2017) THL:n ja A-klinikan asiantuntijat: Huumeriippuvaisten rankaisussa ei ole järkeä. Yle Uutiset 19.7.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-9731304> (luettu 28.6.2019)
- Hakkarainen, Pekka (1990) Hoito vai rangaistus? Käytön kriminalisointi-keskustelu vuoden 1972 huumausainelain eduskuntakäsittelyssä. Teoksessa Osmo Kivinen (toim.) Muutoksen pysyvyys: Sosiologisia näkökulmia yhteiskuntaan. Turku: Turun yliopisto, 277–301.
- Hakkarainen, Pekka (1992) Suomalainen huumeekysymys: Huumausainelain yhteiskunnallinen paikka Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja n:o 42. Helsinki.
- Hakkarainen, Pekka & Tammi, Tuukka (2018) Huumeiden käytön rangaistavuudesta tulisi luopua. THL-blogi 13.2.2018. <https://blogi.thl.fi/huumeiden-kayton-rangaistavuudesta-tulisi-luopua/> (luettu 28.6.2019)
- Hakkarainen, Pekka & Tigerstedt, Christoffer (2005) Korvaushoidon läpimurto Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 70 (2), 143–154.
- HE 128/1970. Hallituksen esitys huumausainelainsäädännön muuttamisesta. Hallituksen esitys huumausainelainsäädännön muuttamisesta (1969) Komiteamietintö B53. Helsinki.
- Huumeongelmaisten hoito (2018). Käypä hoito -suositus 12.4.2018. <https://www.kaypahoito.fi/hoi50041> (luettu 29.10.2019)
- Juva, Kati (2018). Huumeidenkäyttäjille tukea torjunnan sijaan. Helsingin Vihreiden blogi 14.3.2018. <http://www.helsinginvihreat.fi/huumeidenkayttajille-tukea-torjunnan-sijaan/> (luettu 28.6.2019)
- Kaupunginvaltuusto (2019) 11 / 5.6.2019. https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/paatoskenteko/kaupunginvaltuusto/esityslistat/asia-kirja?year=2019&ls=11&doc=Keha_2019-06-05_Kvsto_11_El (luettu 28.6.2019)
- Kostiainen, Riikka (2017) Portugalissa huumeidenkäyttäjien hoito ensisijaista. Haaste 3/2017. <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste32017/portugalissahuumeidenkayttajienhoito-ensisijaista.html> (luettu 25.9.2019)
- LaVL 2/1971. Lakivaliokunnan lausunto.
- Päihdelääketieteen yhdistys ry (2019) Kannanotto tulevaan mielenterveysstrategiaan 20.5.2019. <https://www.paly.fi/uutiset/paihdelaaaketieteen-yhdistys-ry-vast/> (luettu 28.6.2019)
- Salasuo, Mikko (2003) Tajunnan kumous – ensimmäinen huumeaalto. Teoksessa Matti Peltonen & Vesa Kurkela & Visa Heinonen (toim.) Arkinen kumous: Suomalaisen 60-luvun toinen kuva. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 84–109.
- Selin, Jani (2010) Lääketiede, huumeriippuvuus ja huumeriippuvuuden hoito Suomessa 1965–2005. Sosiaililääketieteellinen Aikakauslehti 47 (4), 250–265.
- Skretting, Astrid (2017) Governmental Conceptions of the Drug Problem: A Review of Norwegian Governmental Papers 1965–2012. Nordic Studies on Alcohol and Drugs 31 (5–6), 569–584.
- TaVM 12/1971. Talousvaliokunnan mietintö.
- Tammi, Tuukka (2002) Onko Suomen huumeepolitiikka muuttunut? Teoksessa Olavi Kaukonen & Pekka Hakkarainen (toim.) Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus, 252–271.
- THL (2019) Suomalaisien huumeiden käyttö ja huumeaseenteet 2018. Tilastoraportti 2/2019. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201902256119> (luettu 28.6.2019)
- Vuorio, Jukka (2019) Helsinkiin suunniteltu huumeidenkäyttöhuone otti askeleen eteenpäin. Helsingin Sanomat 1.4.2019. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006055678.html> (luettu 1.4.2019)
- Ylikangas, Mikko (2009) Unileipää, kuolonvettä, spii-diä: Huumeet Suomessa 1800–1950. Jyväskylä: Atena.